

Äldreförvaltningen
Information

Handläggare:
Heléne Stenlund

Bemöta personer med dövhet

Äldre teckenspråkigas liv samt dövulturen

Äldre döva som föddes i hörande familj talar om de sju vita åren och menar åren innan de började dövskolan och lärde sig teckenspråk och kunde kommunicera med lärare och elever.

Teckenspråk som undervisningsspråk förbjöds i slutet av 1800-talet och en stor del av undervisningen kom att fokusera på att lära döva tala och läsa på läppar. Detta gjorde att undervisning i andra ämnen blev lidande. Döva äldre har därför haft svårt att tillgodogöra sig information vilket fått till följd att de levt i ett utanförskap.

Utanförskapet i samhället gör att äldre döva kan sakna kunskaper om hur stora delar av samhället fungerar och kan ha svårt att beskriva sina behov. Detta får till följd att äldre döva kan avstå, både medvetet och omedvetet, från att söka hjälp. Samtidigt har omgivningen saknat kunskap och insikt i dövas situation. Många äldre är vana vid att frågor är konkreta och kan därför ha svårt förstå öppna frågor till exempel vid biståndsbedömning eller vid läkarbesök.

Dövkulturen spelar en betydelsefull roll i äldre dövas liv och handlar om den starka gemenskap och kultur som finns i dövvärlden. Dövkulturen handlar om det gemensamma språket, identiteten och historien bland annat.

Om teckenspråk

Riksdagen erkände teckenspråket som dövas språk 1981. Teckenspråk är ett visuellt språk där kroppsspråk, mimik och handrörelser utgör grunden. Många döva äldre har svårt att skriva och läsa svenska eftersom svenska är deras andra språk. Enligt en rapport från Sveriges Dövas Pensionärsförbund kan 6 av 10 inte läsa och förstå innehållet i en dagstidning (Valfrihet och värdighet för äldre döva 2007 – 2010)

Få den döves uppmärksamhet

För att få kontakt med den som är döv kan man göra personen uppmärksam genom beröring, till exempel genom att försiktigt klappa på armen eller axeln. Det kan också fungera att använda gester som att vinka. Stå i personens synfält. Stå inte med ljuset i ryggen. Motljus kan göra det svårare att läsa på läppar eller tolka tecknen som händerna gör.

Tips vid samtal med teckenspråkstolk

Beställ tolk. God belysning är viktigt för att kunna läsa av läppar och att se tolken. Om den döve läser på läppar var medveten om att det kräver hög koncentration. Ta pauser ofta. Prata till den döve inte tolken. Tänk på att den döve behöver ha fokus på tolken och därför inte tittar på dig. Prata som vanligt.

Tips vid möten

Beställ tolk. Håll korta möten. Ta paus ofta. Att läsa på läppar kräver hög koncentration. Sitt gärna i en ring om det är flera deltagare på mötet, då ser den döva vem som talar. Sammanfatta mötet eftersom den döve inte kan anteckna och se på tolken samtidigt.

Hjälpmedel för kommunikation

Den som är barndomsdöv är i behov av teckenspråkig tolk för att kunna kommunicera om inte motparten är teckenspråkskunnig.

Bildtelefoni är en gratisjänst som gör att den som är teckenspråkig kan kommunicera med en person som talar och tvärtom, med hjälp av en tolk. Personen som använder teckenspråk ser tolken på bild och den som är hörande pratar med tolken i telefon. Bildtelefoni finns även som app. En äldre person kan vara obekant med ny teknik och därmed ha svårare att tillgodogöra sig den.

Skriven text kan fungera i kommunikationen förutsatt att personen har möjlighet att läsa och skriva svenska och känner sig trygg i det. Använd därför skriftlig information enbart som komplement till teckenspråk. För en teckenspråkig person är det en trygghet att kunna uttrycka sig på sitt eget språk då svenska kan upplevas hämmande och det kan finnas en rädsla för att skriva fel.

Personal inom äldreförvaltningens verksamheter som möter teckenspråkiga i sitt arbete behöver därför känna till hur man kan kommunicera genom att lära sig basala tecken, använda bildtelefoni samt boka teckenspråkstolk. Läppavläsning kräver hög koncentration och för den som själv sällan eller aldrig använt talat språk finns risk för missförstånd. Man kan lära sig lite teckenspråk genom webbsidor eller appar, som till exempel det digitala teckenspråkslexikonet som Stockholms Universitet tagit fram.

En döv person som inte har någon att kommunicera med eller som bara kommunicerar via enkla meddelanden riskerar att tappa sitt språk.

Länkar:

Förmedlingstjänster: <https://www.bildtelefoni.net/>

Sveriges Dövas Riksförbund: <https://www.sdr.org/>

Region Uppsala: <https://www.1177.se/Uppsala-lan/behandling--hjalpmedel/hjalpmedel/stod-och-anpassningar-i-vardagen/tolktjanster-vid-funktionsnedsattning/>

Källor: Dövas riksförbund, Göteborgs stad, Region Uppsala, Uppsala kommun